

MAYO - AGOSTO 1988 - N° 283

ISSN 0048 3489

PROGRESO

Progreso fondesis da Profesoro Louis Couturat.
Collège de France, en 1908. Ol konsakresas a la
propago, a la libera diskuto ed a la konstanta
perfektigo di la Linguo Internaciona. Progreso
editesas kom la oficala organo di la

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA
IDO

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA

MEMBRO - KONTRIBUTI

Sro Franz Regnier agas kom Kasero dil Uniono e responsas la recevo e kontado di abon-pagi.

Membro-kontributo yarala, od abono a Progreso sen membreso dil Uniono, esas: 20 suisa franki, o **prefereble 500 belga franki**, pagenda a Landal Reprezentero o direte a : Uniono por la Linguo Internaciona Ido, rue des Glacières, 3/9 - 6001 Marcinelle, Belgia. O plu simple, per Euro-cheko redaktata en Belga Franki e sendata sub ordinara kuverto.

Abonpaji povas esar pagata aden la konto dil Uniono: C.G.E.R. (Caisse Générale d'Epargne et de Retraite) Konto-numero 001-1329220-08 en 6001 Marcinelle, Belgia.

LANDAL REPRESENTERI

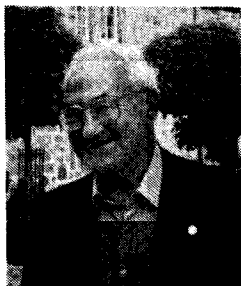
- Andora:* Robert Castello, Ido-Konsul-Servo, carrer Alzinaret 2, 1°, 2^a, *Andorra-la-Vella* (Pyr.)
- Anglia:* Tom Lang (redaktero di *Ido-Vivo* e kasero ILSGB), 2 Ben-tham Way, Staincross, *Barnsley*, South Yorkshire, S75 5QA
Niklas ApGlyn, 10 Heol Salop-Penarth de Morgannwg
CF6 1HG Wals (libri)
- Belgia:* David Weston, 24 Nunn Street, *Leek, Staffs.*, ST13 8EA
Jacques Bol, 80 chaussée des Gaulois, *1300 Wavre*,
Check-Nr. 000-0748184-23
- Francia:* Roger Moureaux, prof., F 01100 *Oyonnax*,
postcheck-konto 32683-N Dijon
- GDR:* Fritz Borgwald, Ludwigstr. 16, 437 *Köthen*
- Germania:* Alfred Neussner, Thüringer Str. 3, D-3445 *Waldkappel*
- Hispania:* José Garcia c/o Ingeniero Joaquin Benlloch 71-13a,
Valencia 26
- Nederlando:* W.J. Visser, Jukwerderweg 17, 9901 *GL. Appingedam NL*
- Oceania:* Larch T. Brade, Solomon's Pool, *Kurrajong, NSW 2758*,
Australia
- Sri Lanka:* Ronald C. Peries, 4, Sri Vijaya Road. *Colombo 6*, Sri Lanka
- Suedia:* Axel Rylander, Olshammarsgatan 58, S - 124 48 *Bandhagen*
Kerstin Akerlund, Klippgatan, 1 S - 951 54 *Luleå*
- Suisia:* Cl. Kreis Schneeberger, 57, avenue de Champel,
1206 Genève (Suisia)
- USA:* Richard Earnhart, 405 Fry, Denton TX, 76201 *USA*
- USSR:* Boris Marechek, Per Jukovskogo 20, USSR СССР 72011
Frunze 11

PROGRESO

MAYO - AGOSTO 1988 - N° 283

Homajo a Henry Jacob - Quale mezurar la tero - Altra kazo di renversebleso - Pledo por asekuro - Sercho di sekureso o profito - En memoro di P. Meylan - Komuneso sen komuna linguo - Idal metodo kom modelo - Poemo.

La IDO-movado chanjas Prezidero

Henry JACOB - Prezidero di la Uniono por la Linguo Internaciona IDO depos 1973 til 1987, livis la prezidereso di nia Uniono fine di 1987 pos la elekti por nova 4-yara mandatal periodo dil Direktanta Komitato di ULI.

La internaciona Idistaro e la autoritati di la IDO-movado per ico expresas sua maxim granda gratitudo ed alta estimo por la enorma kontributo e laboro, quan Henry JACOB donis al developo e vivo dil internaciona IDO-movado en omna sinsi.

Il esis Idisto depos infanteso, apartenanta ad Ido-familio en Berlin, de ube il plu tarde translojis ad Anglia e dum sua tota vivo il konsakris sua kompleta intereso a la progreso di IDO en la tota mondo. To eventis per edito di IDO-buletini, libri, konferi, diskursi, kongresi ed il havis specale bona kondicioni propagar por IDO dum sua multa e longa mondo-embracanta voyaji kom employato di institucuri inter altra - Unesco - British Council - National Gallery of Canada e multa, multa altri.

Ido tale havis reprezentero en la mondo, qua esis experto pri linguistiko e havis multa okazioni propagar por la ideo di internaciona helpanta linguo en la formo di IDO quale nul altra Idisto konocata en la mondo.

Henry Jacob ne livis la IDO-movado pos livir la prezidereso ma anke future kunlaboros kom komitatano en la Direktanta Komitato dil IDO-Uniono, quo joyigas ni tre multe, tale havanta anke en futuro la posibleso cherpar bona konsili ek ilua enorma fonto di savo pri IDO.

Ankore unfoye - varma danko - anciena prezidero idista - Henry JACOB, por omno, quon Tu donis e donos ankore por nia IDO-movado.

Hellmut Röhnisch, nova prezidero.

* * *

Anke la redaktal komitato deziras homajar a Henry Jacob. Tante grand, imensa mem, esas to, quon il facis por IDO, ke on ne povas rezumar lo per kelka frazi.

Ni memorez, inter altra labori, lua libri: «On the choice of a common language» (1946) ed «A planned auxiliary language» (1947), verki da kompetenta linguisto, necesa por ti, qui volas studiar profunde Interlinguistiko.

E la tota familio Jacob meritas nia gratitudo. Dum 12 yari «Mikra Buletino» fondita da Hermann Jacob en 1923 adportis singlamonate al Idistaro informi, studiuri ed optimismo.

Multa teksti di ta revuo es rieditinda, ed inter altra «Per plumo e kompostilo» da Max Jacob, (1931) qua kontenas emociganta naraci pri l'entuziasmo e la kurajo di ta pioniri.

Certe la familio Jacob restas imitenda modelo, e neobliebla parto di nia historio.

ERATOSTHENES

(o quale mezurar la tero sen livar sua urbo).

En la triesma e la duesma yarcento ante Kristo vivis en Egiptia erudita matematikisto; la faraono Ptolemaios III advokabis il dum la yaro 245 e nominis il kom direktero di la famoza biblioteko en Alexandria.

Eratosthenes esis l'unesma, qua kalkulis la konturo dil tero, ed il agis lo sen livar Egiptia.

Ankore nun ni povas admirar la genioza metodo quan il uzis.

Il rezonis sur bazo di du fakti, bone konocita, ma quin nulu pensabis konektar: on ja remarkis, ke en l'urbo Syena (nun Assuan) en Sud-Egiptia, la sun-radii esas tote vertikala lor la somer-solstico: li ya penetras sen facar ombro til la fundo dil putei mem maxim profunda.

Ma en Alexandria, lor la sam instanto, ta radii esas ne vertikala. Eratosthenes mezuris per l'ombro di gnomono ed obtenis la preciza angulo ($7,2^\circ$).

Uzante geometriala metodi, il kalkulis ke l'arko dil meridiano inter la du urbi esas un kinadekimo dil terala konturo ($360^\circ/7,2^\circ = 50$).

Or l'experta ter-mezuristi Egiptiana kontabis la disto de Assuan til Alexandria, to esas 5000 stadii (en Greka: stadia, plur. di stadion).

Konseque la konturo dil terglobo esas $50 \times 5000 = 250.000$ stadii.

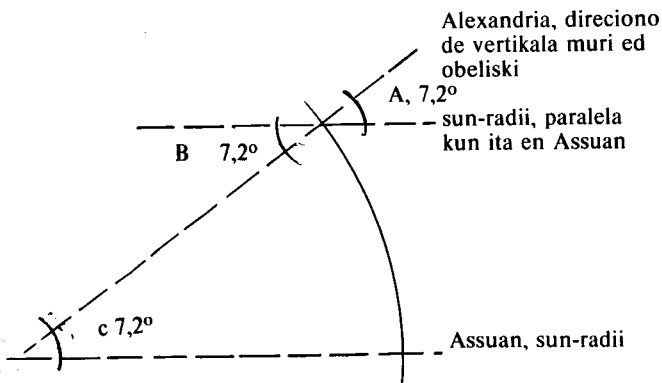
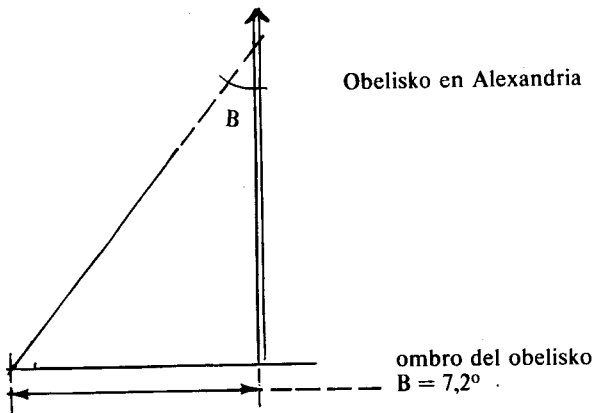
Ma quo esas to segun l'aktuala mezuri? Se on uzas l'egipta stadio (157,5 metri) lo equivalas 39.375 kilometri, (la disto segun moderna kalkuli esas 40.000 kilometri). (la greka stadio egalesas 185 metri).

La metodo di Eratosthenes esas exakta ed il atingis nombro proxim la reala. La kalkuli pruvas tre klare, ke il savis ke la tero esas globo (to quon ne omni konocis en ta tempo).

Mil okacent yari pose, Columbus deskrovis Amerika, ma sempre pensis atingar India. Anke il savis la sferala formo dil tero, ma il ignoris quante granda ol esas.

Se Eratosthenes esabus kun il sur la navo, il povabus kalkular ke, segun la disto ja navigita e segun la vera konturo dil tero, l'insuli deskrovita da Colombus proxim Amerika situesas sur loko tre lontana de India. Sendubite sua metodo nun mustus esar diferanta. De esto vers westo, onu mustas kontar la horozoni: omna zono esas duadekequarimo del terala konturo.

G. Janssens.

Pro ke la sun-radii en Alexandria ed en Assuan esas paralela, la anguli A, B e C esas egala.
 Do, $7,2^\circ$ esas la disto inter la du urbi en gradi, mezurata ek la centro dil tero (C).

G. Janssens

Noto dil R.K.

Sioro Dro Gerard Janssens esas profesoro honoruma dil Universitato di Gent en Belgia. Il docis dum 26 yari la sequanta materii:

- mezepoka Araba linguo,
- biblala Hebrea linguo e relatanta lingui:

Feniciana, Ugaritana,
en la fakultato di filologio e filosofio.

Il interesis su ad Ido-Linguo cirkum un yaro ante nun.

LUDI E DISTRAKTILI

ALTRA KAZO DI RENVERSEBLESO

Pos l'artikli (Progreso, numeri 270 e 272) pri la ludo «Tablut» quan Carl von Linne deskrovis olim che Laponi, ni recevis informi pri yunuli qui ludas ol en Luxemburgia. E de Remilly (Lotringia) Fratino Marie-Odile Pilmes skribis, ke el docis ol a yunini, qui divenas experta luder. Lo montras l'utilesa praktikalado di nia revuo. Pro ta motivo ni publisas nun artiklo pri altra ludo. Ni ritrovas tale olda tradiciono, nam en Progreso di Novembro 1911 aparis long artiklo da L. de Pfaundler kun titulo: «Pri la ludi generale e pri la ludo GO specale» (Redakteri).

Interesiva esas certe la historio dil ludi tra la tempo. To posibligas ofte komprenar plu bone modi e mori dil socio, qua praktikis li.

Ma preske sempre ni ne konocas la nomo dil inventinto. Cetere la nova ludo esas ofte nur adapto di anciena ludo, e rezulto di lent evoluciono.

Esas tamen remarkinda kazo: ludo tote nova, di qua ni savas la nomo dil inventero. Qual es ta ludo?

Lo povas semblar enigmato, pro l'originaleso di la reguli:

1. Ol havas Idala nomo, e tamen ol naskis duadek yari ante nia linguo!

2. Omna pioni esas tote simila, e tamen singla ludero distingas le sua!
3. Kaptita piono ne livas sua loko sur la ludo-planko, e tamen ol duras partoprenar la ludo!

Ka to ne semblas absurda?

Yen expliko:

1. La ludo inventesis en Anglia dum yaro 1888 da S^o Waterman, qua nomizis ol «REVERSI».
2. Omnu (ek la 64 plata pioni) havas du kolori: l'averso esas blua e la reverso flava. Tale on distingas li.
3. Kaptita piono renversesas e do chanjas koloro, divenanta do piono dil ludero, qua kaptis ol.

Nu! bone! ma quale ludar?

La ludoplanko kontenas 64 quadrati (simile al shakludo). Pos selektir hazarde la kolori, on agas l'unesma quar stroki necese sur un ek la quar centrala quadrati.

Pose on pozas piono apud adversa piono por enklozar ol inter sua piono ed altra sur piono ja pozita. Tale on kaptas e renversas la kaptita e lo povas eventar plurfoye dum la duro dil ludo. L'enklozo povas esar diagonale, ortogonale o mem segun ta du sinsi samtempe. On povas enklozar e renversar plura pioni en singla sinso, se nur li formacas lineo.

Nula piono darfas livar sua loko kande ol pozesis.

Kande singla ludero pozis sua 32 pioni on kontas li, e la nombro di le blua e di le flava determinas la vinko.

(A ti, qui deziros lo ni sendos la kompleta regularo).

Pos periodo di suceso, la ludo REVERSI preske obliviesis. Ma kelka yari ante nun on rieditis ol en Japonia kun la nova nomo «OTHELLO». E nun on povas ludar ol per komputero, kun diversa gradi de desfacilesio.

Lo maxim extraordinara esas la fakto, ke la bazo dil ludo esas la «renversebleso». Waterman inventis ol duadek yari ante la deskrovo di ta linguala principo da Louis Couturat. Stranje, kad ne?

G. S-R.

Ka raciono punisesas? Pledo por saneso-asekuro.

Ka vu ne anke kelkfoye chagrenas pri to: Vu ne fumias, vu ne drinkas alkoholaji, vu vivas racionoze e tamen vu devas kunpagar ye la maladeso-asekuro por ti, qui ne-egarde la saneso trak-tas sua korpi quale obsoleta vestaji?

La kunlaboranto di ANDERS LEBEN s-ro Helmut Creutz okupis en la sequanta artiklo pri la questiono di remplaso di maladeso-asekuri per saneso-asekuri.

Vere lu es justa. Se me asaltas da bronkito, lore me prenas por kelka dii plantago ek la gardeno e drinkas ol kom teo. To konsumas nek mea tempo nek mea pekunio. Altru kuras a la mediko ed al apoteko, naturale por la pekunio, quan me kontributis por lu kom koaktita membro di la solidargrupo maladeso-asekuro. Ka to es yusta?

Pri to Helmut Creutz:

On ja plurafoye povis audar, ke ni pos kelka yardeki nur ankore laboros por la maladeso-asekuro. Ni povis itere saveskar per la diskuto pri l'ampleskanta kusti di maladeso, ke la responsivi savas nula voyo a solvuro. Malgre to existas simpla voyi por solvuro.

Exemple la modelo di «saneso-asekuro» (en Germania nomizata «Gesundheitskasse»), ye qua la kontributuri dividasas en du duimi. Un duimo konservesas ye mea personala konto, l'altra ye ta di la societo. Se exemple kolektesas sur mea personala konto sumo di DM 5000,-, sen ke me postulis irgo del asekuro, lore on nur ankore mustas kontributar la duima pagendo a la komuna kaso. Se on maladeskas e kauzas kusti, lore unesme cherpesas ek la propra konto e pose ek la komuna kaso. Kande on itere esas laboriva, lore on mustas pagar la plena kontributo, til ke la propra konto itere esas reze plena.

L'efekto esas evidenta: Plene asekurita kontre omna riski, omnu koncieskas, ke lu disipas sua propra pekunio, se lu negl-jeme mantenas sua saneso, medikamenti e sua postuli. Prezente esas inverse. Qua ne egardante sua saneso vivas, ta retro-queras por su la maxim granda parto di sua kontributi per kura-cadi, desavantaje por la saneso-konforme vivanti.

Vice saneso-asekuri ni prezente fakte havas «maladeso»-asekuri, qui avantajigas dessalubra konduto ed instigas a disipo di pekunio.

Ed ankore ulo esas urje necesa por sparar kusti: Omna mediko devas donar klartexte listo di sua facuri kun singla preci konfirmita da la kuracato. La prezenta «blindsistemo» ne nur konservas la asekurito en desinformeso, ma specale invitas a misuzo. Se simile procedus ye altra servi - exemple ye lada-jisti ed instalisti - lore morgo nepagebla esus spensi por l'asekuro di aquodomajuri.

E sen la korektigo di la fundamentala falii, l'experti di la guvernerio anke en ica kazo trovus nula solvuro, quan la maxim multa certe anke ne volas trovar.

Pro to on merkez: asekur-administristi, medikamentifisti, mediki ed apotekisti ne vivas per la diminuto o la vinko di la morbi, ma per l'okupo pri la maladeso - e li omna bone vivas per to. Altrigo pro to nur povas venar «de infre», de la koncer-nati ipsa.

Altrekaze - videz supre - ni nur ankore darfos laborar por l'uzufruktanti di la ja delonge malada maladeso-asekurosistemo.

(Fino dil artiklo da Helmut Creutz)

La supra artiklo prenesis ek la revuo ANDERS LEBEN (altre vivar) ed precipue referas a la situeso en la FRGermania. La praktiko en la GDR(DDR) ne esas altra, ed on povas supozar, ke lo deskriptita anke validesas por omna stati, ube existas obligala maladeso-asekuri. Pro to ica artiklo certe esas internacione interesiva e pro to tradukesis da me.

A. Neussner

KA SERCHO DI SEKURESO... O SERCHO DI PROFITO?

Qua esas la kauzo dil naufrajo di «Herald of Free Enterprise» (Heraldo di Libera Entraprezio) eventinta ye marto 1987?

La expertizisti vagas en konjekti: la batelo esis recenta, la *kruo esis experiencoza, la maro esis kalma, la transporto-batelo jus ekirabis la portuo. La kompanio komercala TOWNSEND THORESEN deklaris ke ol respektis, segun la litero, la regularo pri sekureso e ke sua navi esas sekura, to quo konfirmas da la kontoro «VERITAS» e da la prezidanto dil chambro komercala di la urbo Calais.

La konkluzo provizora dil expertizisti esas ke la kauzo di ca katastrofo esas serchenda en ensemblo de erori homala, e desfortuno en «serio fatala de eventii».

Tamen la averti pri desfidar la danjeri inheranta di ca batel-tipo ne mankis. Li esas bateli nomizita «kargo-bateli» qui aper-tesas ample per granda pordi, ye pupo e same ye pruo, por lasar enirar la vehili; la ponti infra esas granda hangari ne parietizita, por faciligar la arango, la charjo e la descharjo di la vehili qui eniras ye ula latero e qui ekirus ye l'altra latero. Por manovrar plu facile, sen la helpo di pilotisto lokala, ca bateli havas fundo plata, sen kilio, lia imerso-quanto, esas mikra, pluse li esas vestizachita per superstrukturi en qui la pasajeri su-akumulas, to quo kontributas plu-altigar la baricentro, augmentas la vento-ago, diminutas lia stabileso.

Sume, li esas «bona bateli», konceptita ante omno por obte-nar la produktado pekuniala maxima, detrimento di sekureso qua kustas multo. Konkluzo tro rapida?

En yaro 1986, mayoro GOLSON, prezidanto dil Asocio Internaciona dil Navaro Komercala, dicis lor kongreso en la urbo Oslo: «Me advokas vua koncienco por ke modifikesez la konstrukto di ca kargo-bateli, tale ke acidento ne esos necesa por ke on koncios ke li esas sarki potenciala.

Acidenti ne mankis. Statistikio norvegiana kontadis, inter yari 1965 e 1983, 341 acidenti pri tala bateli, inter qui 217 quali-

fikita kom grava, e 16 naufraji; do: 1 acidento grava po monato, 1 naufrajo po mi-yaro.

Quankam ca bateli kompozas nur 14 po cento dil navaro mondala, li reprezentas 80 po cento di la perdi.

Quik de 1970, explori vidigis ke tala batelo kulbutas en 2 minuti e duimo. (Depos to, on «progresis»: la batelo HERALD sinkis en min kam un minuto). Demandesis plurfoye ke modifikesz la Regulari internaciona, ye 1975 pos la naufrajo dil batelo MONLAUNIER, en 1984 pos la naufrajo dil MONT-LOUIS, pri to, quo koncernas Francia. Ma, pro ke decido internaciona esas necesa, skope ameliorar la sekureso dil navi, «nula kompanio esus suficante 'su-ocidema' por komencar kom unesma», dicis la sub-direktero di la sekureso dil navi ye la sekretario statala pri maro.

La su-ocidemi esas la pasajeri qui konfidas su blinde a ca kompanii e ca responsi di sekureso, atraktita per preci rekla-mala tre mikra (cirkume L£ = 11 FF) tadie, danke operaco rekla-mala di jurnalo omnadia angla.

Tre fruktoza, ca kargo-bateli esas sempre plu multa e sempre plu grosa. Ye fino dil yari 1960, li ne transiris 4000 tuni; lor lua lanko, la batelo «HERALD» ja havis la rekordo kun 7950 tuni, e nun konstruktas bateli til 20000 tuni qui povas transportar mem 2400 pasajeri, plu kam la duoplo di la kontenajo dil batelo sinkita. Nula koncienco-problemo por la kompanii: La TOWNSEND esperas mem ke la konstrukto di sua «jumbos» (elefanti) ne esos tardigita da chanji di regulari.

Ni vidas ke l'arkitekturo di ca bateli konceptesis por facilitar maxime la embarkado e la des-embarkado rapida di granda quanto de vehili e pasajeri, to quo posibligas plu multa pasaji (kun plu multa pasajeri) kam per navo tradicionala. La TOWNSEND selektis la skopo facar traverso en 75 minuti per sua bateli futura, omno esas bona por ganar tempo; la bateli super-rapida di TOWNSEND e di SEALINE, inter rivali, luk-tas intensive. Por ganar tempo, li departas kun pordi apertita, jus supre la flotaco-lineo e li ri-acensas oli erste ekirir la portuo.

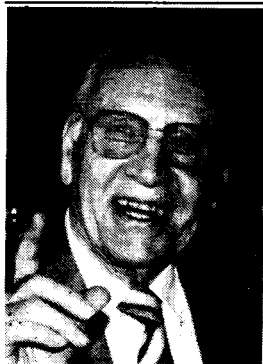
Pose li rapide navigas, 40 kilometri po horo (22 milii po horo), pilotita da *kruj tre habila e kompetenta. Semblas ke la vehili ne sempre esas stivata, nam lo necesigas tempo.

La profesoro angla CHENGI KUO, arkitekto navala e specalisto pri tekniko navala, explikas serioze ke la problemo esas trovar equilibrio inter la necesaji di sekureso e la konsideri komercala. Exemple: esus posibla instalar parieti vertikala kontre aquo en la ponti por vehili; kaze di inundesi, lo evitus ke la batelo sinkus; ma lo multe lentigus la embarkado e diminutis la rendimento komercala, La bateli esus ne-profitiganta!

Nia specalisto parolas klare, cinike. Lu agnoskas ke on povas konstruktar bateli vere sekura, kun qui la erori homala efektigita da la koakto plurapidigar maxime la manovri ne havus mala konsequi. La 200 pasajeri (la nombro exakta ne konocesas) e la *kruo mortis, enkarcerigita en la kareno kulbutita di la «Herald of Free Enterprise» (Heraldo di Libera Entraprezo) pro ke lo maxim importanta esas la viviveso di la entraprezo. Li ne esis viktimi di fatalajo, ma li esis viktimi di socio mortiganta en olqua la sudio di profito plu granda eskartas, se bezonas, la sudio di sekureso.

Texto sendita da Ido-simpatiozo e tradukita
da Roger Moureaux e Tom Lang

(*kruo = la totajo dil personi facanta la labori di navo, treno e.c.).

La morto di amiko. En memoro di Paul MEYLAN

Ni povis ye la lasta instanto, insertar en l'edituro n° 282 di Progreso, la texto sendita da nia Samideanino E.L. Bosshard, «Trista informo» pri la neexpektita morto di nia eminenta

membro ed amiko Dro Paul MEYLAN, nemediate pos la lasta artiklo skribita da lu por Progreso: «pro quo ne Angla kom L.I.?

Certe omni emocis ye la lekto di ta informo e sentis ta desaparo kom granda perdo por l'Idistaro.

La Redaktala Komitato di Progreso qua takaze sentas su la mediacanto dil Idistaro tota, konservos kun devoco la memoro di nia kara e devota Samideano Paul MEYLAN qua esis frequa kunlaboranto en nia revuo e samatempe tolerema e konstruktiva partoprenanto en omna diskuti dum l'Ido-konferi.

Ni kondolas Siorino MEYLAN qua tante ofte partoprenis en l'Ido-konferi apud sua spozo e deziras por el granda kurajo por suportar sua chagreno; ni kondolas anke la Suisia Uniono por la Linguo Internaciona, qua perdas un de sua maxim eminenta membri.

Ni publikigas supre la fotografuro di Paul MEYLAN quan Siorino MEYLAN sendis a ni e qua expresas tante klare, la bonhumoro quan il kontinue esas difuzinta cirkum lu.

Europana problemi.

KOMUNESO SEN KOMUNA LINGUO.

L'unesma Idisti certe pensis kom adepti dil European ideo. Ne nur kom habitanti di Europa, ma kom membri dil ensemblo di ti, qui sur omna kontinenti, parolas Europal idioma.

Quon li pensus nun? Koncianta ke l'Europana Komuneso divenas idealo e deziro di tanta homi? Ma grand esas la difero, e li tre deceptesus pro konstatar ke to koncernas nur la duimo di Europa, e precipue ke on vizas komerci, industrii, dogano, imposti, kapitalo, per un vorto, pekunial profito.

E tamen, l'Europana komuneso butas necese kontre l'obstaklo di la diverseso di sua lingui.

Ta grava problemo existas en omna landi, ma precipue en ta loki ube ta komuneso establisas sua diversa institucuri.

Exemple en Belgia, ube kunexistas tri lingui e kulturi e vivas multa funcioneri venanta de la diversa landi dil Komuneso, ed

anke ube la industrialia kambiadi internaciona esas priora por l'ekonomio, la habitanti sempre plu koncias quante necesa esas la praktiko di lingui altra kam la sua.

Tamen esas fakto ke la francaparolanti partikulare havas til nun tre poka deziro lernar e parolar altra lingui.

Pro ta motivo, un ek la regional parlamenti, to es ta, qua es kompetenta por la francalingual aferi, entraprezas propagando-kampanio por incitar la yuni a lernar e praktikar lingui stranjera e samatempe stimular l'autoritati, la jurnalaro ed omna decidanti a duktar l'ensemblo dil francaparolanti «vers dinamika maestreso dil lingui» (segun la termini dil projeto), do por konvinkar fakte ke to es posibla ed ofte mem necesa.

Ma lo esus certe anke utila studiar la diversa motivi e cirkonstanci qui sive favoras, sive desfavoras la deziro uzar la lingui di altra populi.

Altraparte, on astonesas konstatar ke ta bruisanta reklamado ne mencionas mem l'ideo di linguo helpanta, komuna por omni, qua postulus multe min granda esorcio e koloko kam ti previdita.

Cayare, en l'edituro dil 1ma di marto, dil importanta jurnalato belga «LE SOIR» okazione la departo dil kampanio, aparis artikli en la non lingui dil EEK (Europana Ekonomikal Komuneno) e speciale artiklo da importanta persono en la Parlamento Europana.

Ta artiklo, havanta kom titulo:

«MULTILINGUISMO, DEFIO ACEPTITA DAL E.E.K.»

rezumas sat bone segun me, l'opiniono aktual ne nur dil politikala medii ma anke dil industrial direktantaro.

Unesme l'autoro explikas ke por respektar la linguala pluralismo en l'Europana konstruktado, la dek e du landi dil Komuneso decidis traktar kom strikte egala, en omna institucuri, la non lingui dil landi-membri t.e.:

l'Angla, la Dana, la Franca, la Germana, la Greka, l'Itala, l'Hispana, la Nederlanda, la Portugala; ke ta defio esas aceptata singladie, speciale en la Parlamento Europana, per general aranjo qua posibligas interpretar o tradukar de un linguo original vers ok altra lingui, singla vorto, singla frazo, singla ideo, enuncata parole o skribe.

Pos longa kariero en la funkciono publika Europana, il deklaras kontinue admirar ta kompleksa aranjo, speco di prodajo, unika en a mondo, qua employs cirkume 3000 personi en omna komunesala institucuri.

Danke ili, il konkluzas, multilinguismo ne plus esas obstaklo por komunikado. Il questionas su pose kad esas posibla aceptar la defio dil multilinguismo inter l'europana populi quale ol aceptesis en l'institucuri, tante plu ke la perspektivo dil granda unika merkato e lua komenco-dato 1992 adportas a ta problemo, granda urjanteso.

Il judikas ke la libereso di cirkulado ed establiso dil personi, la libera furniso di servadi, nur povus konkreteskar se la tri cent milioni di civitani en ica Komuneso atingas efikiva interkomunikado, e ke por obtenar ico, l'alternativo esas konvinkar singlu ke la konoco di un o du suplementa lingui esas personala richesko e kondiciono di developo, e mem di posvivo dil socio en qua lu partoprenas.

Il finas per ica konkluzo: «La Parlamento Europana judikas ke omna aktiva europani mustus disponar de komuna kerno di du o tri lingui, e ke konseque la difuzo dil lingui en la Komuneso, restas, nun plus kam ultempe, priora skopo.»

Nul vorto en ta artiklo koncerne la granda kusto di talaranjo en la komunesal institucuri. Exemple, en l'edituro 1/88 di Ido-vivo, organo dil Brita Ido-societo, ni lektas informi pri ta kusto segun qui, singla de 800.000 pagini qui mustas esar tradukata singlayare, kuestas cirkume 330 £ po pagino, to quo uzas un triesmo dil budjeto dil Komuneso.

On povas anke konstatar per tala tendenci, la kreado di nova elito: ti qui aqiros la konoco e praktiko di plura lingui nacionala.

Se Kafka vivus nun, il povus facar bitra satiro e deskriptar mondo guvernata da la privilejoza klaso di la «Glossokrati», e di lando en qua la tota energio es uzata por tradukar, se mem existas nul motivo por tradukar, sempre tradukar omno en omna loki! E lo finus kompreneble en imensa psikosatra deliro.

Quo divenas l'ordinar civitano, la simpla civitano, por qua tante volis sorgar Ostwald, Couturat, Peus, Hermann e cetera. Ta eminenta homi praktikis plura lingui: li havis nul problemo por komunikar.

Ma li pensis ne por su ipsa: li deziris grantar ad omni la joyo dil komunikado. Li esis fier e kontenta per savar ed informar, ke grupo di laboristi lernis ed uzis Ido.

Ka desaporis tala humaneso?

Li konstruktis Ido kom «quintesenço dil Europana lingui».

Nu, ti, qui de un od altra latero kombatis por impedar lia grandioza projeto esas fakte le responsiva pri l'aktuala falio.

Segun mea opiniono, ca informi e teksti povus incitar inter la lekteri di Progreso, reakti konstruktiva opoze tala atitudi, aktuale generale aceptata ma qui es defio por l'idealo di omna «Liiani».

J. BOL

IDAL METODO KOM MODELO.

En oktobro 1911 l'Akademio decidis «unanime per 9 voci» admisar la sufijo «erio» por signifika establisuro. En yaro 1909 ol esis propozata da B. Jönsson, qua pleis magna rolo por developar la linguo harmonioze.

Ta sufijo, tam natural kam utila, trovesas en plura lingui. En la franca idio partikulare ol servis olim por multa nova vorti, exemple «imprimerie» o «charcuterie» (di qua l'anciena formo esis «chaircuiterie» to esas «karnokoquiterio», quan on certe reprochus se on trovas ol en konstruktita linguo!)

Ma pokope la sufijo perdis sua fekundesado ed on ne formacis «editerie», qua esus tamen tante natural ke «imprimerie».

Or en linguistiko eventas ofte stranja fenomen:

De plu kam un yarcento la baraki ube on fritas e vendas terpomi havas nomo «friture». Recente certena gramatikisto deskovris, ke lo ne fitas, nam «friture» devas signifika la rezulturo, la produkturo, e «friterie» l'establisuro. Sen konciar lo, lu sequis exakte la metodo dil Ido-linguo pri «-uro» ed «-erio».

Multi chanjis do l'insigno di sua barako.

E yen! l'exemplo esis kontagianta, nam balde on povis e povas lektar singlar nova vorti facita per ta metodo. «creperie», «bagagerie», «sacagerie», «croissanterie», «bouquinerie» (= por libri di duesma mano), «solderie» (= rabaterio) «carterie», e mem «jardinerie» (= gardenutensilerio).

Lo demonstras, ke kand eventas okaziono, la homi deziras derivar o kompozar libere nova vorti. To pruvas anke la valoro

di logiko, ne de matematikal logiko (quan Couturat ipsa desaprobis) ma de praktikal logiko sur bazo dil analogeso.

E ni povas anke deduktar, ke l'unesma Idisti selektis tre bone multa nova suffixi.

A. JUSTE

Quale olim Orpheus kantis
da Reinhard Mey

Quale olim Orpheus kantis,
volis me kantar,
qua sucesis per la kanto
rokin plorigar.

Animal sovaj askoltis
lu en pac-silent.
Kande lu la kordin tushis
taxis maro e vent.

Mea nom ne Orpheus esas,
Orpheus fakte ne.
Malgre mea ruda voco
mea nomo plezas a me.

Mea liron me gaje depozas,
kande pekunio es rar.
Se la tempi pluboneskis,
me povas ol liberigar.

Nur por tu me sempre kantas,
pri etern amor,
e pro to tu partoprenas
mea mez-valor.

Nula maro, nula roko
venas men askoltar,
ma me ganis tu - e quon me
povus plu dezirar?

Traduko da Heidi Neussner.

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA (IDO)

Membri dil Direktanta komitato

Prezidanto:	Henry Jacob (Anglia)
Vice-prezidanto:	Kurt Linde (Germania)
Sekretario:	David Weston (Anglia)
Vice-sekretario:	Camiel De Cock (Belgia)
Kasero:	Franz Regnier (Belgia)
Sekretario por linguala questioni:	Roger Moureaux (Francia)

Membri:

Niklas ApGlyn (Wals), Jacques Bol (Belgia), Henry Jacob (Anglia), Clara Kreis (Suisia), Tom Lang (Anglia), Roger Moureaux (Francia), Franz Regnier (Belgia), Hellmut Röhnisch (Suedia), Camiel De Cock (Belgia), David Weston (Anglia), Alfred Neussner (Germania, FRG), José-Maria Rodriguez-Hernandez (Hispania), Donald Gasper (Anglia).

La direktanta komitato rielektesos dum la yaro 1991.

PROGRESO aparas trifoye en la yaro, e tote en Ido. Pri la redakto, responsas komitato konsistanta ek kin membri: Jacques Bol (Belgia), Don Gasper (Anglia), Andreas Juste (Belgia), Roger Moureaux (Francia), Hellmut Röhnisch (Suedia).

Artikli, tradukuri e movadal informi sendesez a Jacques Bol, 80 Chaussée des Gaulois, B-1300 - Wavre, qua funkcias kom mediacanto en la redakto-komitato. Progreso imprimesas dal imprimerio «Ateliers du Manoir», Marcinelle, Belgia.

Editeur responsable: Franz Regnier, rue des Glacières 3/9
B 6001 Marcinelle

Revuo qua konocigas Ido

«Idées pour tous» (Idei por omni)

7 edituri 20000 pagini pri omna temi, exploro dil jurnalaro, libri, dokumenti.

Répertoire idéiste international annuel

(Repertorio ideista internaciona yarala)

Nek abon-pago, nek kontributo esas postulata.

«Idées pour tous», DF Ausset St-Eudes, Boisset, 4 chemins
30140 Anduze (Francia)

LIBRI E BROSHURI

			Suisa franki
CONDAMIN: La konoco dil futuro*	20 p.	1926	1.80
DE BEAUFONT: Komplete gramatiko detaloza	232 p.	1925	4.00
*CONDAMIN: La konoco dil futuro	13 p.	1929	3.00
DE BEAUFONT, COUTURAT: Dictionnaire français-ido	586 p.	1915	16.00
COUTURAT: Etude sur la dérivation	100 p.	1910	4.00

Obtenebla ye la adreso: CDELI-LIBROSERVO, che K.C.E. b.p. 771,
CH-2301 La Chaux-de-Fonds (Suisia).

* * *

Dicionario de la 10 000 Radiki di la Linguo Universala Ido (<i>Marcel Pesch</i>),	631 p.	1964	20.00
Odo a Couturat (<i>Andreas Juste</i>),	19 p.	1961	3.50
La Fabli dil Olda Korvo (<i>Andreas Juste</i>), poemi	36 p.	1973	3.00
La Problemo dil Paco (<i>Ed. Waterkotte</i>), traduko dil diskurso da Albert Schweitzer, okazione la distributo dil Nobel Premio dil Paco, 1952 en Oslo.	11 p.	1971	2.50
Warum Ido? (<i>J. Kreis/A. Noetzli</i>), propagilo en Germana linguo kun komparativa texto Esperanto-Ido			.50
(Porto-spensi extra)			
Weltsprache Ido, 10 doco-lettri, Germana-Ido (<i>A. Noetzli</i>), nova edituro 1969			15,00

SULI, Badenerstr. 725, CH-8084 ZÜRICH Suisia.

Katalogo de libri en e pri Linguo Internaciona

Recevebla de

IDO-LIBRERIO

10 Heol Salop-Penarth
de Morgannwg CF6 1HG, Wals.

	(£) Preco + Posto
English-Ido Dictionary (<i>Dyer</i>), 393 p.	4-00 (+0-70)
Complete Manual of the IAL Ido (<i>de Beaufront</i>), 44 p., abridget 1973	0-70 (+0-15)
Ido for All - (<i>ApGlyn</i>), 59 p., 1975	1-00 (+0-15)
La Strukturo di Ido (<i>Jacob</i>), 16 p., 1970	0-50 (+0-15)
The Problem of an International Auxiliary Language and its Solution in Ido (<i>Dyer</i>) 194 p.	0-50 (+0-30)